

SADRİ MAKSUDİ ARSAL FOTOĞRAFLARI VE BAZI BELGELER*

Haz.: Ali Adem Yörük

* Aile arşivlerinden fotoğraf göndermek nezaketini gösterdikleri gibi fotoğraflarla ilgili açıklayıcı bazı notlar da yazan Gülnur Üçok'a ve doğum belgesini lutfeden Dr. Gönül Pultar'a minnettarız. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Arşivi'ndeki dosyasını incelememizi sağlayan Melek Uyar ve Nurgül Yılmaz'a, Cumhuriyet Arşivi'ndeki belgelerin temini için ise Mahmud Esad Kalıpcı'ya teşekkür ederim.

Sadri Maksudi'nin bir ilk gençlik fotoğrafı. Tataristan'ın muhtariyete kavuşmasından sonra Sadri Maksudi hakkındaki ilk çalışmayı kaleme alan Leyla Gaffarova, ortaya çıkardığı bu fotoğrafı kitabının kapağında da kullanmıştır.

Başka bir gençlik fotoğrafı.

Sadri Maksudi, İkinci Duma'da bir grup mebusla birlikte.

Evlendikten sonra, eşi Kâmile Hanım'ın ailesi ile birlikte. (Ufa, 1910).

Eşi Kâmile Hanım.

Sadri Maksudi, eşi ve kızları ile birlikte.
Solda Naile, sağda Adile. (17.2.1932).

Sadri Maksudi, “altmış yetmiş senede bir Avrupa milleti meydana çıkarmağa muvaffak” olan “bu küçük halkın hâli Finlandiya’ya seyahat eden bir Türk-oğlunu iki hisse maruz bırakıyor. Biri samimi tahsin, diğeri acı bir gıpta” diye hatırladığı Finlandiya’da (1918). Vefatından sonra basılan bir kitap orada bıraktığı etkiyi de gösteriyor: Yrjö Raevuori, *Sadri Maksudi ve Türk-Fin Münasebetleri*, çev. Aydın Yeğen, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1966.

Sadri Maksudi Stockholm'de (1918). Adile Ayda şöyle anlatıyor: "Sadri Maksudi'nin Stockholm'de bulunduğu sırada hoş bir tesadüf olur. Aziz dostu Yusuf Akçura oraya çıkar. Yusuf Akçura Rus-Osmanlı savaş esirlerinin mübadelesi ile uğraşmaktadır. Türkiye'den gelmekte ve Türkiye hakkında en taze haberleri getirmektedir. İki dost konuşmağa doyamazlar ve beraber resim çektirirler".

Avrupa'da bulunduğu yıllara ait iki fotoğrafı.

Ayaz İshaki ve Fuat Tuktar'la birlikte Paris'te (1920).

İstanbul Darülfünunu Konferans Salonu'nda yaptığı "Türk Tarihine Umumî Bir Nazar" başlıklı konuşmanın çıkışında alınmış bir fotoğrafı (14 Aralık 1924).

Türkiye'deki ilk yıllarına ait meşhur fotoğrafı. Adile Ayda'nın büyük bir hayranlık ve sevgi numunesi olan kitabının kapağında da bu fotoğraf var.

Ankara Hukuk Mektebi'nin ilk profesörleri. Oturanlar, soldan sağa: Tevfik Kamil Koperler, Sadri Maksudi Arsal, Yusuf Akçura, Yusuf Kemal Tengirşenk, Ahmet Ağaoğlu, Hasan Saka, Nusret Metya. Ayaktakiler, soldan sağa: Veli(yüddin) Saltıkgil, Şevket Memedali Bilgişin, Mazhar Nedim Göknil, Mahmut Esat Bozkurt, Cemil Bilsel, Mustafa Şeref Özkan, Fahri Ecevit, Süheyy Nizami Derbil.

Sadri Maksudi, damadı Vahit Turhan ile, Müsteşrikler Kongresi'nde (İstanbul, 1951?).

Son fotoğraflarından biri.

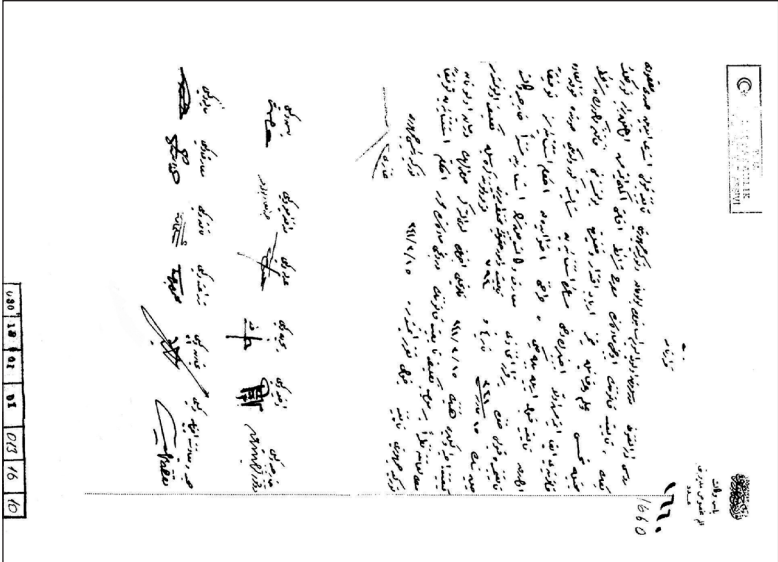
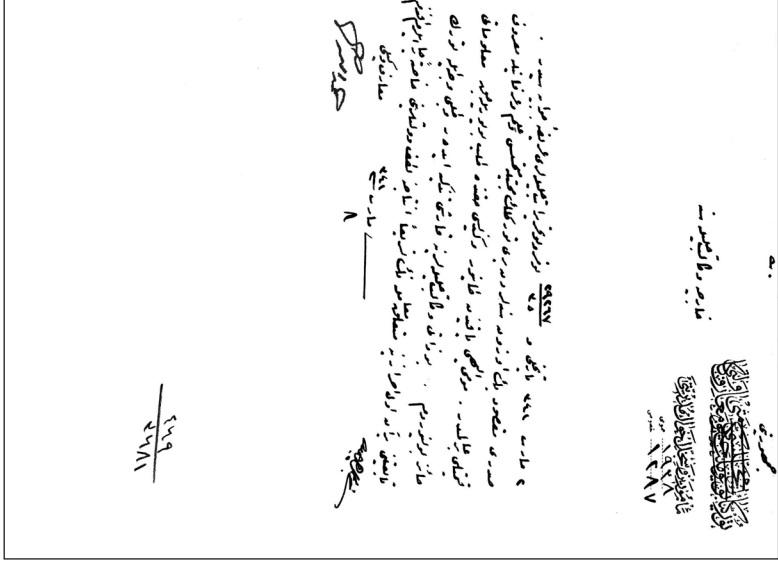
Kazan'da Sadri Maksudi Arsal heykelinin açılış töreninden bir kare. (7 Aralık 2016)

جزء الأول وجدده كلائل حقه

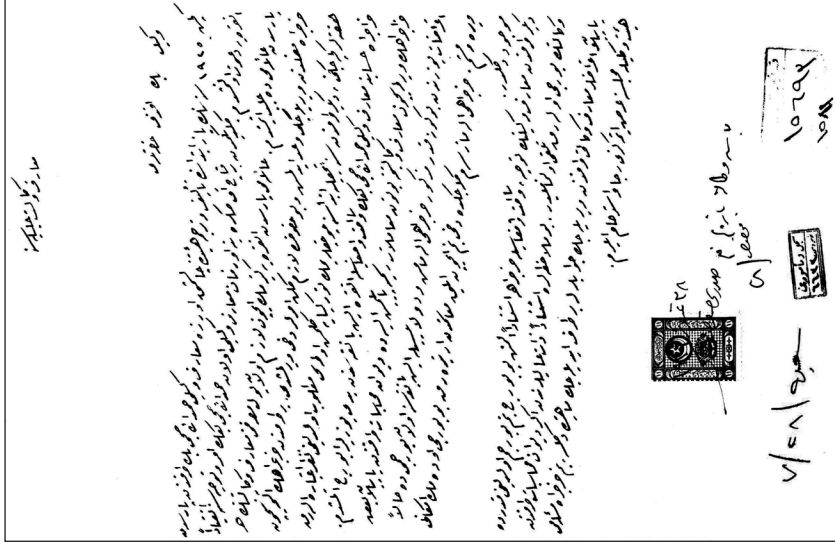
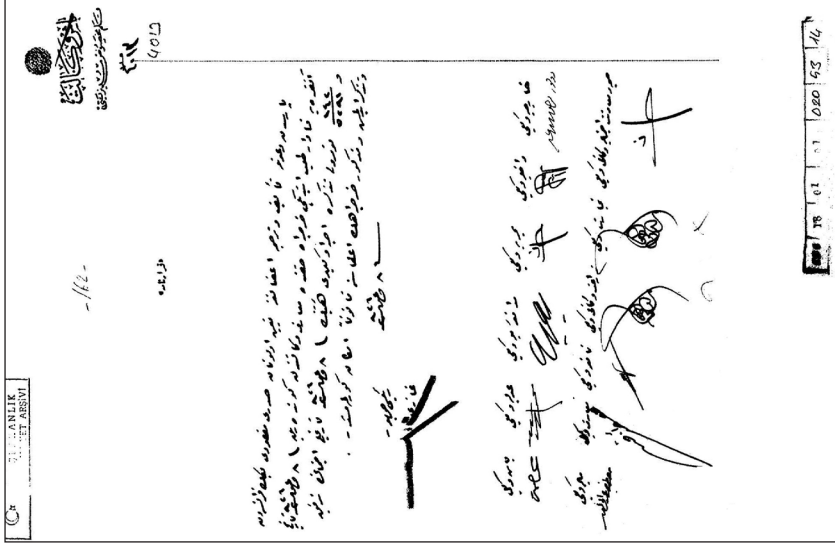
1600

رقم	تاریخ	توضیح	تاریخ	تاریخ	تاریخ
1	1	بیت ناطم	عنوان شد 19	از راعی محمد باطلال اعلیٰ آناسی شریف جمال عبدالکریم قرنی	تاریخ
2	2	محمد اکر	فصل شد 20	از راعی سید سید ثابت اعلیٰ آناسی عقیقه محمد الرحیم قرنی	تاریخ
3	3	فصل شد 19	فصل شد 19	از راعی شاهی سیواله اعلیٰ آناسی بی بی فاطمه عبدالوہاب قرنی	تاریخ
4	4	ولی اللہ	بارت شد 20	از راعی صادق ثابت اعلیٰ آناسی بی بی مستوره علیٰ قرنی	تاریخ
5	5	6 دفع کمال	بارت شد 20	از راعی صاحب ثابت اعلیٰ آناسی محبوب جمال حبیبہ امینہ قرنی	تاریخ
6	6	صاف نولم	بارت شد 20	از راعی احمد الرحمن اعلیٰ آناسی ذبیحہ جمالہ قرنی	تاریخ
7	7	کمال جمال	بارت شد 20	از راعی عترتہ امینہ حبیبہ اعلیٰ آناسی بی بی کمال سیوالہ قرنی	تاریخ
8	8	محمد ذکیر	بارت شد 20	از راعی محمد محمد الرحیم اعلیٰ آناسی حفصہ عبداللہ قرنی	تاریخ
9	9	نظام الدین	از راعی شریف الدین و لبتہ اعلیٰ آناسی صاحب جمال احمد قرنی	تاریخ	تاریخ
10	10	بی بی السیما	تولید شد 8	تولید شد 8 شرف الدین محمد الدین اعلیٰ آناسی فاطمہ عبدالوہاب قرنی	تاریخ
11	11	محمد ذکیر	ایبولم شد 19	صالحہ عترتہ ثابت اعلیٰ آناسی ملیحہ عوبای قرنی	تاریخ
12	12	صادق الدین	ایبولم شد 20	مولیٰ نظام الدین عبد الدین اعلیٰ آناسی حفصہ شاهی قرنی	تاریخ
13	13	دفع کمال	ادکبار شد 20	از راعی بابہ شرف اعلیٰ آناسی سرتوی جمال محمد شریف قرنی	تاریخ
14	14	عارفہ	سنتار شد 19	از راعی حفصہ الدین محمد الدین اعلیٰ آناسی حیر النساء حفصہ قرنی	تاریخ
15	15	عترتہ اللہ	ادکبار شد 20	از راعی عترتہ امینہ عبدالعزیز اعلیٰ آناسی شریف جمال حبیبہ قرنی	تاریخ
16	16	بی بی کشفہ	ادکبار شد 20	از راعی صاف نولم عبداللہ اعلیٰ آناسی عقیقہ عمر قرنی	تاریخ
17	17	بی بی نفس	ادکبار شد 20	از راعی احمد جمال محمد الرحیم اعلیٰ آناسی سرتوی جمال عبدالوہاب قرنی	تاریخ
18	18	بی بی کمال	ادکبار شد 20	از راعی شاهی بی بی جمال اعلیٰ آناسی سرتوی جمال محمد رحیم قرنی	تاریخ
19	19	حلم جمال	ادکبار شد 20	از راعی سیوالہ سیوالہ اعلیٰ آناسی نفسہ محمد الدین قرنی	تاریخ
20	20	طائفہ صوفیہ کشفہ	اصقولیٰ اعلیٰ آناسی محمد الدین داملہ صوفیہ اعلیٰ آناسی محمد الدین	تاریخ	تاریخ

Doğumuna dair kayıt. "Cüz'ü'l-evvel, vücûda gelenler hakkında".
Sadreddin müzekkerlerin yedinci sırasında.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabulüne dair Maarif Vekili Hamdullah Subhi'nin Haricîye Vekâletine hitaben
 8 Mart 1341/1925 tarihli yazısı ve 15 Mart 1341/1925 tarihli İcra Vekilleri Hey'eti kararname.
 Hamdullah Subhi: "Sadri Maksudî Bey uzun senelerden beri Türklük muhabbetiyle mütehasis ve ilim ve irfanyla
 maruf kıymetli bir âlimdir. Mumna'yı yakından tanıyor ve kendisi hakkında talep buyurulacak malumatı haiz bulunuyorum.
 Bu zâtu Vekale-i cefilelerine karşı tezkîye eder ve talebi vechile Türk tâbiyetini bir an evvel ihrazına müteallik
 muamelelerin tesri' an intâcına lutf-i devletlerini hassaten rica eylerim efendim".

Maarif Vekili Hamdullah Subhi tarafından Türkiye'ye davet edilmesi sürecini anlatarak harca talep ettiği 28 Temmuz 1926 tarihli dilekçesi ve buna "kanunen imkân görülme"ğine dair 8 Ağustos 1926 tarihli İcra Vekilleri Hey'eti kararı.

T. B. M. M.
Azama mahsus

Pek saygın Bay Cemil,
Sağlığınızın geri dönmesi olduğum
öğrenerek çok sevindim. Geçmiş olsun.
Sizle geçen haftaları içinde yine
gatiinizi vakatiz etmek isteme-
diğimden size teşekkür borcumun
edemede geçirdim. Konferans
serisi şimdi bana da bir yer
ayırduğunuzdan dolayı teşekkür
lerimi bildiriyorum. Eminiz

uyumarak 24 ikinci Teşinde
"İngiliz Hukukunun Hususiyetleri",
konusunda bir konferans yapacağım.
Fakat ~~çok~~ iyi yapamayacağım
diye çok korkuyorum, çünkü
5 gün bu konferansın önce
dört ders vermiş olacağım.
Acaba, 5 gün bu kadarta onata-
cağım iki derisi bir gün tehlike
25 dersimden yaparsam mümkün
olmaz mı? Ne yazık ki yoksa
bu konuda bir emrimiz, ¹⁹⁴ Dersleri
bildirmemiz, talebeyle ilen
etmesini yine gatiinizden ve

Bay Lexandan rica edile-
bilir miyim?

Saygı larımı sunarım

Sadri Maksud

El yazısı örnekleri. Cemil Bilsel ve Siddık Sami Onar'a hitaben yazılmış iki mektup;
biri "İngiliz Hukukunun Hususiyetleri" konferansıyla, diğeri ders günleriyle ilgili.

Apni Şehri 10. 11. 35
Tevrat Paşa Cad.
N. 10.
Ankara

Ağırbaşlı Bay Sami,
Üniversitenin öğretim görevlisi olarak
olduğundan ikinci Kararın
ben derslerimi yapamadım
Minimum programımı bitire-
bilmek için subatta
iki ayda bir gün içinde oku-
tarak yetirilmiş çağrı
Kazanmak istiyorum

Onadığınız Camada
(16-17-18) de bir dört
ders (23-24-25) de ikinci
dört yapacağım -
Sunuşumun evetlediğini
Camada bu yazgınızın
"talebe" ye bildirilmesini
istiyorum - ve bu bildiride
Saygı larımı sunarım
prof. Sadri Maksud

P. S. Cevabınızın
telgrafla verilmesini
ötiünüyorum.

*Istanbul Hukuk Fakültesi
Dekanlığına*

*Dekanlığın emirlerine
terfihen 1933 den beri
neçrolunmuş eser ve makale-
lerimin listesini gönderiyorum.*

*Sadri Maksudî
Arsal*

31. VIII. 47.

2850

4 IX 87

Yayınlarını gönderdiğini bildiren bir yazı.

DEVLET
Telgraf muhaberatından
dolayı mes'uliyet kabul
etmez.

T.C. P.T.T. TELGRAFNAME

Adres: *istanbul im. üniversite
hukuk dekanlığına*

Tarih: *1936* (No.: 281)

512

23

(*) R = Resmî demektir.
G = Gayri resmî demektir.

İLK MERKEZ	No	KELİME	VERİLDİĞİ		R. G. (*)	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
			Tarih	Saat			Tarih	Saat	
<i>ankara</i>	<i>14898</i>	<i>20</i>	<i>19</i>	<i>20:20</i>			<i>19/6</i>	<i>22</i>	<i>51</i>

*çocuk hastalandı iyileşirse girme
hazıranda golo rika çok imtihan
için çare bulmanızı rica ediyor
Kamile Sadri Maksudî*

Sadri Maksudî

273

Hayat arkadaşı Kamile Hanımın imtihanlar hakkındaki bir telgrafi.

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Tedris İşleri MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZÜ:

Surettir.

O. Profesör Sadri Maksudi Bey Türk Tarihi derslerini her ayın son haftasında Cumartesi ve Pazar günleri aşağıda gösterilen saatlerde yapılacaktır.

Başlayanlara: Cumartesi 16 dan 17 ye kadar
Pazar, 14 ten 16 ya kadar .

Mevzuat: X uncu asrda XI inci asır arasında orta asya ve şarkı Avrupada yaşayan Türk kavimleri ve onların kurduğu devletlerin tarihi .

İlerleyenlere: Cumartesi 11 den 12 ye kadar .
Pazar 16 dan 17 ye kadar .

Mevzuat: VI inci asırda Orta asyada kurulan Büyük Türk Devletlerinin mufassal tarihi .

RN. H. 3/10/ 1934

Dekan V.
Aliyer

Aslının aynıdır. 1/11/ 1934

Birinci Kânun 936 ayında 4 saat Türk Hukuku dersi okuttum. 29. 12. 1936

Gireson Saylavı
Ord.Prof.

Sadri Maksudi

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ
DEKANLIĞI

Istanbul, 2. XII. 1937

2182

K.

Ord.Prof.Sadri Maksudi
Ankara

" Türk Hukuku" seminerleri hakkında emir-
lerinizi bekler derin saygılarımın kabulünü rica
ederim.

Hukuk Fakültesi Dekanı

*Mart ayı zarfında dört saat
Türk hukuku tarihi dersi
yapıldı. 30/3/1937
Prof. Sadri Maksudi*

Edebiyat Fakültesi'ndeki "Türk Tarihi" derslerinin kapsamı, verileceği gün ve saatler.
Hukuk Fakültesi'ndeki "Türk Hukuku Tarihi" dersi, "Türk Hukuku" olarak da anılıyor.

T. C. NAFİA VEKÂLETİ P. T. T. U. M.		TELGRAF		(No. 25/1)	
Devlet telgraf mübâteratından dolayı mes'ûliyet kabul etmez.		ANKARA 1-4-1937 SIEMENS		Yol Servis ücretleri 00763	
1637- İstanbul		VEHİDİĞİ	RİSMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI
23227 87 1/4/939 16/50					Tarih Saat
<p>afi vaziyetlerde beni kurtaran halma zati devlet leri müstakim bugün gene siz sefinize muracaatla cesaret alıyordum geçen senelerden manen çok sarıalmış bulunuyordum bugün bana maili sükuneti karışık inzivan edilce vaziyetle yetiveren bir sekil aklı istanbuldaki derslerin için alıyordum hermet jetmiş lort liradan ibarettir başka his bir vardiatin</p>					

T. C. NAFİA VEKÂLETİ P. T. T. U. M.		TELGRAF		(No. 25/1)	
Devlet telgraf mübâteratından dolayı mes'ûliyet kabul etmez.		ANKARA 1-4-1937 SIEMENS		Yol Servis ücretleri	
Adres:				ALINDIĞI	
				Tarih Saat	
<p>yaktir: onun için mebusluğu tercih etmistim ...manhal mebuslukla olan bir ne nazari göstererek yahal har hangi bir sekille maili hayatini temin ederek beni kurtarmanizi harmetle istikham aliyordum derin harmet ebciil baglilik diygularimi sunuyordum = saired maksuili arsal + + +</p> <p>Yüksek Başvekil Dr. R. Paşalimanlı</p>					
030	01	40263	3-4-1937	2	

İsmet Paşa'ya gönderdiği 1 Nisan 1937 tarihli telgraf.

T. C. BAŞBAKANLIK KURUMSAL İKİNCİ BÖLÜMÜ Kısmi Şube 10776		Kısmi Şube	
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine eskiden okutmakta ol- duğu Türk hukuk tarihi derslerine yeniden bağlamış olan Profesör Sadri Maksudi Arsal'a işe bağlandıktan tarifiinden itibaren mali yıl sonuna kadar, 1938 mali yılı Maarif vekaleti bütçesininin a cewveline dahil 582 inci fan- nınin 7 inci maddesine konulan tahsisattan beher dere saatli için 25 17m dcret verilmesi; Maarif vekaliliginin 42/3/1939 tarih ve 42064/1090 sayılı tekerresile yapılan teklifi ve Maliye vekaliliginin 10/4/1939 tarih ve 11156/1/1008 sayılı mütaleamesi üzerine müvazenesi umumiyeye konulan - 5 inci maddesine tayfikan İcra Vekalileri Heyetine 17/4/1939 tarihinde onammasıdır. 17/4/1939			
RESİDÜCÜLER			
Re. V. <i>[Signature]</i>	Ad. V. <i>[Signature]</i>	Ma. V. <i>[Signature]</i>	Da. V. <i>[Signature]</i>
Ma. V. <i>[Signature]</i>	Ma. V. <i>[Signature]</i>	Ma. V. <i>[Signature]</i>	Ma. V. <i>[Signature]</i>
G. I. V. <i>[Signature]</i>	Z. V. ve Ma. V. V. <i>[Signature]</i>	Ma. Ma. V. <i>[Signature]</i>	Ma. Ma. V. <i>[Signature]</i>
RESİDÜCÜLER			
<i>[Signature]</i>			
1939			

Türk Hukuk Tarihi profesörlüğünden alacağı ücretle ilgili
17 Nisan 1939 tarihli İcra Vekalileri Hey'eti kararı.

T. C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DEKANLIĞI		İstanbul, <i>[Signature]</i>	
K. M. <i>[Signature]</i>			
ORD. PROF. SADRİ MAKSUDİ ARSAL :			
<p>Maarif Vekilliliğinden alınan tes- kere sureti ilişiktir. Burada görüleceği veçhile, tanzimatın yüzüncü yılı dönümü miha- sebetle bir eser çıkarılacağı ve bunun için her Fakülleden seçilecek Profesörlerin iş- tirakile bir galışma programı hazırlanması istenilmektedir.</p> <p>Fakültemizin bu mesele hakkında en seçâhiyetli Profesörümüz olan zabtâlinizin temsil buyurması tensip edilmiştir.</p> <p>Bu mesele hakkında bütün Fakülte- ler müvesssillerile bir Komite halinde görüşmek üzere 6/ Haziran/1939 Salı günü saat 15 de Üni- versite Rektörlüğüne teşriifinizi saygılarımla Pisla ederim.</p>			
Hukuk Fakültesi Dekanı			<i>[Signature]</i>

Tanzimat'ın yüzüncü yıl dönümü münasebetiyle çıkarılacak kitabın
hazırlıkları için Hukuk Fakültesi müvesssili olarak görevlendirilmesi. (1939)

10 - 11 - 1940

M. 1998

Üniversite Rektörlüğüne

Profesör Sadri Maksudî Arsal'ın Ankara Hukukuna alınması üzerine Fakültemizde münhal kalan Türk Hukuku Tarihi dersini vekâleten İktisat Fakültesi Doçentlerinden Ömer Lütfü Barkan'a verdirmeği düşünüyoruz.

Ömer Lütfü Barkan halihazırda Türk Hukuku Müesseseleri tarihile en çok meşgul olan çalışkan ve hevesli bir gençtir. Bu ders üzerinde muvaffak olacağını kuvvetle tahmin etmekteyiz. Türk Hukuku Tarihi dersi zaten yapılmış ve müdevven değil, tedvin edilecek bir derstir. Ve bunun tedvinini Ömer Lütfü Barkan gibi bu sahada zevk ile çalışabilecek gençlerin işi olacaktır.

İkinci Sömestrede başlatacağımız bu ders için kendisine münasip miktarda vekâlet ücretinin verilmesine müsaade buyrulmasını rica eder ve saygılarımı sunarım.

Dekan
D. K. R.

İstanbul Hukuk Fakültesi dekanı Ali Fuad Başgil'in, Sadri Maksudi Arsal'ın Ankara Hukuk Fakültesi'ne geçmesi üzerine Türk Hukuku Tarihi dersi için Ömer Lütfü Barkan'ı tavsiye ettiği 10 Aralık 1940 tarihli yazı.

İstanbul Üniversitesi Saymenliğine

Sayın Bey Asım

Bana teslim etmek üzere nisan ayı aylığıma asistanım Selçuk Özçelik'e vermenizi diler be bu vesile ile saygılarımı sunarım.

Ord. Prof. Sadri Maksudi Arsal

S. A. Arsal

S. A.

26

İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki asistanı ve halefi Selçuk Özçelik'tir. Özçelik, daha sonra Türk Hukuku Tarihi kürsüsünden ayrılmışsa da "Avrupa Feodalitesinin Mahiyeti, Menşei, Avrupa'nın Siyasi ve Medeni İnkişafındaki Rolü ve Türklerin Timar Teşkilatıyla Mukayesesi" başlıklı bir tez konusu seçmesinde hocasının etkisi barizdir.

17.XII.1980
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesinde
rahmetli Prof. Sadri Maksudi Arsal adına köşe yapmak üzere ilişik listede
kayıtlı - 219 - adet kitabı Sayın Adile Ayda'dan teslim aldım.
Kütüphane Müdürü
Muray GÜNGEN

219 kitabının Adile Ayda tarafından İstanbul Hukuk Fakültesi Kütüphanesi'ne bağışlandığına dair yazı (17 Aralık 1980).

7-11-1960

901

Ord. Prof. Sadri Maksudî Arsal :

Ankara Hukuk Fakültesinin maaşlı kadrosuna tayininde bizi pek memnun etti. Fakat aramızdan ayrılmış olmanızdan dolayı gerek bizler, gerek talebelerimiz müteessiriz.

Üniversitemin usulü veçhile bu sene yetiştirmiş olduğunuz talebenin imtihanlarını evvelce kararlaştırdığımız gibi ikrar etmenizi rica ediyorum.

İmtihanlar (12/Hasiran) da başlayıp (16) gün sürmektedir. Binasınaleyh, (16) tertip suale ihtiyacı vardır. Bu suallerin (16) zarfa konup sarfların üzerlerine birer No. ilavesini ve sarfların arkasının imsalanmasını ve ayın 10 una kadar Fakültemize gönderilmesini ve peyderpey satılmasını gönderecek cevapların da Fakültemize iadesini rica ederim.

Fakültemiz Prof. Doçent ve Asistanlarının hürmet ve selamlarını, talebelerinizin de sevgilerini size bildirir, saygılarının kabulünü rica ederim.

Dekan

T. C.
HUKUK FAKÜLTESİ
DEKANLIĞI

İstanbul, 5/XI/1965

No: 774

Ord. Prof. Sadri Maksudî Arsal :

Sayın Profesör.

Öğretim hizmetinden fihren ayrıldığınız ügretmen Profesörler Meclisi bu ayrılıktan duyduğumuz tesadürlerini ve senelerdenberi hukuk irfan ve edebiyatımıza ve iki senedenberi de Fakültemize yaptığınız çok büyük ve değerli hizmetlerden dolayı şükranlarımızı arz ve muhakke ve teslemlerimizle bu kıymetli partamızın devamını enricenececeğimizi rica etmekteyiz.

Kıymetli yardım ve arkadaşlığınızdan mahrum olmamızın duyduğumuz derin tesadürlerini ve yardımınızın devamını beklediğimizi arz eder, sevgili dileklerimizle saygılarının sunmasını sayın Profesör.

S.S.C./M.F.
6/11/1965

Dekan

Sadri 2

11

İst. 5/VI/1950

Sadri Maksudî Arsal

Muhterem beyefendi,

İmtihanlar hakkındaki telgrafınıza alelâcele ve kısaca cevap vermiştim.

Ankara'daki meşguliyetinizi ve imtihanların tarafınızdan yapılması halinde şekil bakımından çıkması muhtemel mahzurları gözönünde tutarak bu zahmetli Prof. Abdülhak Kemal Beyefendiden rica etmek mecburiyetinde kaldık.

Gösterdiğiniz kıymetli alakadan dolayı bilhassa teşekkür eder, parlamento hayatınızda da başarılarınızı diler, derin saygılarımı sunarım efendim.

Hukuk Fakültesi Dekanı

J. m. k.

İstanbul Hukuk Fakültesi'nden Sadri Maksudî Arsal'a gönderilen birkaç yazı ve ölümünün 10. yılı münasebetiyle Fakülte'nin düzenlediği anma toplantısının davetiyesi.

KONUŞMALAR

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Hukuk Fakültesi

- 1 - Prof. Dr. Reha Poroy
Hukuk Fakültesi Dekanı
- 2 - Prof. Dr. Ziya Umur
Hukuk Fakültesi
- 3 - Prof. Tayyip Gökbilgin
Edebiyat Fakültesi
- 4 - Prof. Dr. Selçuk Özçelik
Hukuk Fakültesi

Fakültemiz öğretim üyelerinden meşhum Ord. Prof. Sadri Maksudî Arsal'ın ölümünün 10. yıl dönümü münasebetiyle düzenlenmiş olan anma törenine katılmanızı saygılarımla rica ederim.

Dekan
Prof. Dr. Reha Poroy

Yer : Hukuk Fakültesi
Doktora Salonu (Merkez Bina)
Gün ve saat : 20 Şubat Pazartesi 16.30

EMEKLİ PROFESÖRÜN YENİDEN VAZİFEYE ALINMASINA DAİR EBÜL'ULÂ MARDİN'İN MÜTALAASI*

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yüksek Makamına

65 yaşını doldurmuş olması itibarıyla geçen yıl tekatüde sevk edilmiş olan Hukuk Felsefesi, Hukuk Tarihi ve Başlangıcı Ord. Profesörü Sadri Maksudi Arsal tarafından Üniversiteler Kanununun 66 ve 75'inci maddeleri hükümlerine dayanılarak yeniden vazife alınması hakkında verilen dilekçenin is'afına mevzuat bakımından bir mani bulunub bulunmadığının tarafımdan incelenmesi yüksek senato kararı icabından bulunmağla bu babda yapılan incelemelerde vardığım neticenin telhisan arzına müsaraat ediyorum:

Mütekaid bir profesörün tekrar profesörlüğe alınması iki cepheden incelenebilir:

1. Üniversiteler Kanunu: Bu kanunun 75'inci maddesinde sayılan müesseselerde kazanılmış unvanları, yetkileri, hakları 47'nci madde hükmü tahakkuk etmedikçe bu kanun mahfuz bulundurmakta yani mücerred istifa veya tekaüdle ayrılmanın bunlardan mahrumiyeti icab etmeyeceği hükmünü mutazammın bulunmaktadır. 66'ncı madde ise bu hak ve salahiyetleri emeklilik bakımından yaş tahdidi hükümlerinden muayyen kayıd ve şartlar altında vareste tutmaktadır. Bu duruma nazaran emeklilik yaş sebebine istinad etsin etmesin mütekaid profesörün yeniden profesör olarak istihdamına kanun müsaidir.

* Sadri Maksudi Arsal'ın 65 yaşını doldurmuş olmasından (13.07.1945) dolayı emekliye ayrılmasına karar verildikten sonra hazırlanan bu rapor özlük dosyasından alınmıştır: İÜHFA, Sadri Maksudi Arsal dosyası, s. 104-107, 112-115 (imzasız suret). Ebül'ulâ Mardin, Doç. Dr. Hıfzı Timur ve Doç Ragıp Sarıca'dan oluşan komisyonun raporu da bunun özetidir (s. 110-111). İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanlığı yeniden vazifeye alınması için daha önce Rektörlük nezdinden girişimde bulunmuştu: "Sadri Maksudi Arsal Fakültemizde Hukuk Tarihi ve Hukuk Felsefesi derslerini okutmaktadır. Hukuk Tarihi dersi için yetişmiş bir Hocamız olmadığı gibi, Hukuk Felsefesi doçentliği için açılan imtihan da henüz neticelenmemiştir. Bu itibarla kendisinin ayrılması Fakültenin esasen dar olan öğretim kadrosunda bir boşluk bırakacak ve gerek öğretim ve gerek araştırma işlerinde güçlükler doğuracaktır. Sadri Maksudi Arsal kendisine verilen vazifelerde bilgi ve ihtisasını eserleriyle ve öğretimiyle göstermiş, vazifesine bağlı bir Profesördür. Bu sebeplerden dolayı bilgi ve ihtisastan istifade edilmek ve halefini hazırlamasına imkân bırakmak üzere, askerî ve mülkî tekaüt kanununun 3. maddesinin hususî fıkrası mucibince hizmet müddetinin uzatılması için gereken Bakanlar Kurulu kararının alınmasına yüksek delâletlerini saygılarımla dilerim. 11.06.945" (s. 133). Emekliye ayrılması ve yeniden vazifeye alınmasına dair ayrıca bkz. *Tanin*, 3 Ekim 1945, s.

Esasen Üniversiteye memlekette mevcut bütün ilmî kuvvetlerden geniş tarzda faydalanma imkânlarını sağlamak gayesini güden kanun ruhiyle de bu cevazı iltizam etmiştir.

Filhakika 66'ncı maddede “Üniversite profesörü” diye kullanılan mutlak tabir kürsüden ayrılmamış, fiilen tedrise devam etmiş profesörleri şamil olduğu gibi tekaüd ve istifa neticesinde kürsüden ayrılmış ve fakat Üniversiteler Kanununun 75'inci maddesi gereğince tanınmış olan profesörlük salahiyet ve haklarını muhafaza eylemiş profesörleri de mütenavildir. Zaten kanununun 27'nci maddesinin son fıkrasındaki şu sarahat bu hususta herhangi bir şüpheye mahal bırakmayacak kuvvettedir: “Herhangi bir kürsünün Ord. Profesörü bulunmazsa Fakülte Profesörler Kurulunun teklifi ve Senatonun kararıyla Üniversite profesörlerinden veya bu kanun gereğince (yani 75'inci maddeye göre) Üniversite unvan ve yetkisini haiz olanlardan biri geçici olarak o kürsünün yönetimiyle görevlendirilebileceği gibi diğer Üniversitelerin profesörlerinden biri de bu görevi geçici olarak yapmak üzere kadrosuyla naklolunabilir. Üniversiteler dışında bulunan profesörler arasından görevlendirileceklere verilecek aylıklar genel hükümlere bağlıdır”.

Demek oluyor ki 66'ncı maddenin Üniversite profesörlerine bahşettiği muayyen kayıd ve şartlar altında “yaş haddi hükümlerinden müstesna tutulmak” hakkından fiilen tedriste bulunan ve bulunmayan her iki zümre müstefiddir. Ve bu mükteseb ve 75'inci madde ile müemmen bir hak olarak her iki zümreye sabittir. Makale şümül mes'elesini de yine 75'inci madde sarahatıyla halletmiş bulunmaktadır. Zira “bu kanunun yayımından önce kazanılmış öğretim üyeliği unvanları, yetkileri ve haklarını” madde saklı tutmaktadır. Bu saklı hakları ziyaa uğratan âmiller ise 47'inci maddenin işaret ettiği veçhile kanunen muayyendir ki şunlardır:

A. Memurlar Kanununun 33 ve 49'uncu maddelerine göre devlet memurluğundan çıkarılmak.

B. Ahlâk noktasından hükmen veya nizamnamesi mucibince sicillen tekaüd edilmiş bulunmak. Zira 2936 sayılı kanunun, Tekauü Kanununun 7'nci maddesini tadil eden fıkrasında bunların “devlet, hususî idare ve belediye hizmetlerinde ve hususî kanunlarla teşkil edilen veya sermayesinin en az yarısı devlete aid olan banka ve müesseselerde ve menafi-i umumiyyeye hâdim cemiyetlerde istihdam edilemeyecekleri” tasrih olunmuştur.

3; *Akşam*, 27 Ekim 1946, s. 2. Sadri Maksudi çalışmaya devam etme isteğini bir gazete yazısında da açığa vurmuştur. Ona göre “bütün ileri dünyada profesörler sınıfının ileri sürdükleri talep ve dilekler üç noktada hulâsa edilebilir”: Birincisi ilim hayatının muhtariyeti, Üniversite muhtariyetidir. İkincisi profesörlere maddî bakımdan sıkıntı çekmeden çalışma imkânının verilmesi, asgarî refahın sağlanmasıdır. Üçüncüsü dilek ise *profesörlüğün ömür boyu devam etmesidir. Profesör hastalığı yüzünden kendisi çekilmek zorunda kalmadıkça “hiçbir zaman kürsüsünden ve tedris imkânından mahrum edilmemeli”dir*. Bu konuyu işlediği yazısı için bkz. “Milletlerin Hayatında Yüksek Öğretimin Rolü ve Profesörler Sınıfının Dilekleri”, *Tasvir*, sy. 425, 2 Haziran 1946, s. 3. Bu rapor, hayli farklı bir birikime sahip olmasına rağmen aynı nesle mensup bir hukukçu olarak, Ebül'ulâ Mardin bakımından da anlamlıdır. Tek partili yıllarda aktif muhalefet yapmadıkları gibi farklı şekillerde dönemin idarecileriyle beraber çalışmış bu iki isim, açılan yeni dönemde gençlik sorularının izinde hayatlarının en önemli eserlerini vermişlerdir. Mardin *Medeni Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa'yı ve Huzur Dersleri'ni*; Arsal *Hukuk Felsefesi Tarihi'ni*, *Umumi Hukuk Tarihi'nin* son baskısını, *Türk Tarihi ve Hukuk'u ve Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları'nı* ahir ömürlerinde kaleme almışlardır. Mardin emekliye ayrılarak 1951'de, Arsal ise milletvekili seçildiği için 1950'de Üniversiteden ayrılmıştır.

Yaş tahdidi dolayısıyla tekaüd edilmiş olmak bu âmiller arasında mevki almış değildir.

2. Devletçe Mer'î Diğer Kanunlar, Başka Tabirle Genel Hükümler

Bunlarda da men' değil, cevaz hükmü görülür. Vakıa nazariyatta yaş haddi dolayısıyla tekaüd edilmiş olanlar hakkında hususî mülâhazalar vardır. fakat mevzuatımızda bu mülâhazalar men' derecesini bulamamıştır. Durumu hakkıyla tavzih edebilmek için mütekaidler şü tafsil dairesinde nazara almak muvafık olur:

A. Yaş haddi sebebine dayanmayan emekliler ki bunların tekrar memuriyete alınabileceklerini şü kanunların sarahatlarından anlıyoruz:

1683 sayılı tekaüd kanununun 7'nci maddesi: "Askerî ve mülkî *bil' umum* mütekaidlerden tekaüde tâbi bir hizmete alınanların tekrar tekaüde ırcalarında" der. Gene bu kanunun 63'üncü maddesinde "tekaüde sevk veya ırca edilenlerle" ibaresi vardır.

3656 sayılı Barem Kanunu 24'üncü maddesinde: "Mütekaidlerden maaşlı bir hizmete tayin edilenlerin tekaüd maaşları tamamen kesilir" denmektedir.

B. Yaş haddi sebebine dayanan emekliler ki bunlar için de sarih men' hükmü bulunmayınca kaideten cevaz asıldır. Zaten yaş tahdidine dair olan hükümler resen tekaüde sevkî tasrih ederler. Bu metinlerde yaş haddini doldurmakla ehliyetin mihanikî zevaline aid bir işaret yoktur, yani istihdam memnuiyeti hüküm olarak tesbit edilmiş değildir. Nasıl ki icra vekilleri hey'etinin kendi kararı inşaî bir durum değil (bu hususa aid memurlar kanununun mülga metnindeki "ibka" ve tekaüd kanunlarının, "temdit" tabirlerinin de delâlet ettiği veçhile), izharî bir durum vücuda getirir. Kaldı ki yaş dolayısıyla tekaüde sevk edilmiş subay ve askerî memurların tekrar vazifeye alınabileceklerine dair olan 3079 sayılı ve 28/12/1936 tarihli kanun ile matufunaleyhi olan 1076 sayılı kanun kıyas yoluyla mülkî memurlar hakkında da cevzî natık telâkki olunabilir.

2936 sayılı kanunun bahsî geçen 7'nci maddeye ek fıkrası ise istihdam memnuiyeti yukarıda da işaret edildiği veçhile mülkî memurlar için ahlâk noktasından hükmen veya nizamnamesi mucibince sicillen tekaüd edilenlere hasreder. Binaenaleyh kendilerinde bu kayıd tahakkuk etmeyen emeklilerin, yaş haddi dolayısıyla emekliye sevk edilmiş olsalar bile, istihdam olunabilecekleri anlaşılır. Yalnız bu hususa aid mevzuatın ruhundan bu cevazın 73 yaşın ikmaline kadar devam edeceği müstefad olmaktadır. Zira mareşallar için yaş haddi 68'dir, sefer halinde yazılı yaşın 5 yaş fevkine kadar olanlarını çağırma imkânı kanunen mevcud olduğuna göre azamî had 73 yaşına baliğ olmaktadır. Mamafih istihdam memnuiyeti zecrî ve tahdidî bir hüküm olduğuna göre 73 yaşını ikmal edenler hakkında bile kanun ruhunu tatbikde ilmî isabet iddia edilemez.

Genel hükümler arasında bir de 900 sayılı kanun vardır ki bu kanunun hükümleri Barem Kanununun hükümlerine göre de mahfuzdur.

Bahsî geçen şü hükümlerde mütekaid muallim ve müderrisler için hususî bir durum vardır. çünkü bu kanun profesörlük maaşıyla tekaüd maaşının cem' olunabileceğini yaş bakımından fark gözetmeksizin kabul etmiştir. Şü halde profesörlüğe tayin olunanlar için mesbuk emeklilik yalnız maaşın ücret olarak verilmesinde tesir göstermektedir.

Görülüyor ki dilekçe sahibinin talebini is'afa Üniversiteler Kanunu müsaid olduğu gibi genel hükümler de mani değildir. Mes'eleyi enfüsî takdir ise ev[v]elâ profesörler kuruluna, saniyen yüksek senatoya aiddir.

- 4 -

lecekleri anlaşılır. Yalnız bu hususa aîd mevzuatın ruhundan bu cevazın 73 yaşın ikmaline kadar devam edeceği müstefad olmaktadır. Zira Mareşallar için yaş haddi 68 dir, sefer halinde yazılı yaşın 5 yaş fevki-ne kadar olanlarını çağırma imkânı kanunen mevcut olduğuna göre azamî had 73 yaşına baliğ olmaktadır. Mamafih istihdam memnuiyeti zecrî ve tahdidî bir hüküm olduğuna göre 73 yaşını ikmal edenler hakkında bile kanun ruhunu tatbikde ilmi isabet iddia edilemez.

Genel hükümler arasında bir de 900 sayılı kanun vardır ki bu kanununun hükümleri barem kanununun hükümlerine göre de mahfuzdur.

Bahsî geçen şu hükümlerde mütekaid muallim ve müderrisler için hususî bir durum vardır. Çünkü bu kanun profesörlük maaşıyla tekaüd maaşının cem' olunabileceğini yaş bakımından fark gözetmeksizin kabul etmiştir. Şu halde profesörlüğe tayin olunanlar için mesbuk emeklilik yalnız maaşın ücret olarak verilmesinde tesir göstermektedir.

Görülüyor ki dilekçe sahibinin talebini is'afa Üniversiteler kanunu müsaîd olduğu gibi genel hükümler de mani değildir. Mes'eleyi enfüsi takdir ise evelâ profesörler kuruluna, saniyen yüksek senatoya aiddir.

Ord. Prof.

Ebül'ulâ Mardin

*Ebül'ulâ
Mardin*

